

MODERNISERING ARCHIEFWET PRIMA, MAAR EERST DE BASIS OP ORDE

Er zijn natuurlijk allerlei gronden die rechtvaardigen dat de Archiefwet eens nader onder de loep wordt gelegd. Een goede moderniseringsslag kan zeker geen kwaad. Maar of de verkorting van de overbrengstermijn voor blijvend te bewaren archiefbescheiden van twintig naar tien jaar nu één van de meest voor de hand liggende verbeteringen is, valt nog te bezien, vinden Dick de Vries en Annerije van der Vliet, consultants bij Doxis.

In zijn brief van 13 pagina's van 13 juni 2018 legt Arie Slob, minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media, aan de Tweede Kamer uit wat zijn plannen zijn met de Archiefwet. Daarin zitten ook de wijziging van de overbrengingstermijn van twintig naar tien jaar, actualisering van de begrippen en werkwijzen en zorg voor bijpassende, eenduidige normen. De Archiefwet moet gaan aansluiten op de gevolgen van de verschuiving van papier naar digitaal en de wens tot meer transparantie in het overheidshandelen, zoals te regelen via het initiatiefvoorstel Wet open overheid (Woo, zie ook het artikel 'Van Wob naar Woo' op pagina 13 van dit magazine). Concreet wil de minister de wet laten aanpassen op onderdelen als e-depot en archiefbewaarplaatsen, toezicht, 'overbrengen' in de huidige tijd en ketenarchivering. De minister gaat in dit vernieuwingstraject samenwerken met de decentrale overheden en vertegenwoordigers uit het vakgebied, de branche en de instellingen. Tot zover de samenvatting van de brief...

Dick de Vries: 'Het is een heel ambitieus plan. Het is echter niet zo eenvoudig in de uitvoering. De vorige wijziging in de overbrengingstermijn, van vijftig jaar naar twintig jaar, heeft een doorlooptijd van dertig jaar gehad. Destijds hadden we het niet of nauwelijks over digital born materiaal. Daar zit de hele wereld nu vol mee. Dat is al lastig genoeg bij het overbrengen van archiefbescheiden na twintig jaar. En dan zou het nu met de helft van de tijd verkort moeten worden? Hoe ga je daar dan mee om? Natuurlijk is het goed wanneer informatie sneller beschikbaar komt voor publicatie en raadpleging. Een transparante overheid is alleen maar goed. Maar het lijkt ons verstandiger om eerst de randvoorwaarden eens onder de loep te nemen en dan te bezien of en hoe het terugbrengen van die overbrengingstermijn gerealiseerd kan worden.'

RANDVOORWAARDEN

Annerije van der Vliet: 'Er is dus een dubbele uitdaging: allereerst de druk om die overbrengingstermijn terug te brengen en anderzijds de enorme hoeveelheden digitaal materiaal die er nu wél zijn en waar ook wat mee moet gebeuren. Terwijl de e-depots feitelijk nog in pilotfases zijn, wordt nu al verwacht dat die meteen worden betrokken in de overbrenging, opslag en het beheer van al die informatie. We weten eigenlijk nog niet eens helemaal goed hoe dat moet. Probleem is vooral de opschaling van het volume, in pilots is veelal gewerkt met kleine volumes, niet met bulk overbrenging. Daarnaast is er nog weinig ervaring met ter beschikking stellen uit het e-depot aan de klant. Het lijkt een beetje op 'komt een klant bij de balie (of zit achter zijn pc) en vraagt om informatie, maar geen idee hoe, wat, waar.' Het is alleen geen grap ben ik bang. Het gaat om een stortvloed aan informatie die ineens veel eerder moet

'Sterker nog, het zou redelijk rampzalig zijn als ze daar alle mail van medewerkers in de lagere schalen na tien jaar zouden weggooien.'

Annerije van der Vliet

worden overgebracht. Om welke informatie gaat het precies? Hoe ga je die informatie benoemen/classificeren/doorzoekbaar maken? Waar komt het in beheer? Hoe is de toegankelijkheid geregeld en voor wie wel/niet? Hoe ga je om met de metadata uit het DMS? De intentie is prima, maar zoals het hier wordt aangevlogen is het eigenlijk niet haalbaar en niet betaalbaar. Ergens dit jaar volgt een internetconsultatie, waarbij veel betrokkenen hun ideeën kunnen aangeven. Er is echter maar weinig tijd voor het verwerken van alle opmerkingen. De strakke planning staat voorop. Dat baart mij wel zorgen. Modernisering van de Archiefwet zijn we direct voor, maar de basis op orde is de cruciale randvoorwaarde. Pas dan kun je het hebben over overbrenging en raadpleegbaar stellen van informatie.'

KLEINERE SCHAAL WERKTE WEL, MAAR...

Dick: 'Er zijn wat kleine pilots geweest met bijvoorbeeld Wabo-dossiers. Daarmee ging het prima. Althans, daar waren ook wel wat strubelingen, maar dat werkte redelijk. Echter, met een beperkt aantal onderscheidende criteria. Je hebt het nu over een schaalgrootte waar je je nauwelijks iets bij kunt voorstellen. Wanneer je alle te bewaren bescheiden niet pas na twintig jaar maar al na tien jaar wilt gaan overbrengen, zit daar minstens een factor 100.000 tussen, ik denk zelfs nog wel meer. Voor elk document uit een Wabo-dossier zijn nog 100.000 andere documenten vanuit allerlei andere archieven. Die schaalgrootte wordt echter in deze discussie niet meegenomen. Daarnaast wordt de kwestie van openbaarheid versus privacy ineens naar voren geduwd. Wie gaat dat schiften op documentniveau? Bij tachtig miljoen documenten?'

'De vorige wijziging in de overbrengingstermijn, van vijftig jaar naar twintig jaar, heeft een doorlooptijd van dertig jaar gehad. Destijds hadden we het niet of nauwelijks over digital born materiaal. Daar zit de hele wereld nu vol mee.'

Dick de Vries

WAT IS EEN DIGITAAL ARCHIEF?

Het hele project, of idee eigenlijk nog, is ingegeven vanuit het Rijk. Annerije: 'De belangen van en specifieke problemen voor de lagere overheden, waar zeker veel van het werk terecht komt omdat daar de basis ligt, zijn wat mij betreft onvoldoende meegenomen. Men lijkt zich op Rijksniveau niet zo van dat feit bewust. Neem het 'proeftuinen' met e-mailarchivering. Helemaal hip and happening bij ministeries maar voor gemeenten lost het niks op. Sterker nog, het zou redelijk rampzalig zijn als ze daar alle mail van medewerkers in de lagere schalen na tien jaar zouden weggooien. Nog belangrijker: in het hele idee van minister Slob mis ik de onderbouwing en een definitie en omschrijving van een digitaal archief met de bijbehorende verantwoordelijkheden, inclusief het toezicht. Hoe controleer en beheers je dat niet ergens nog wat kopietjes achterblijven van stukken? Waar hebben we het eigenlijk over? Wat is er naast de 'traditionele' documenten zoal aan informatie die gebruikt wordt, zoals websites of een relationele database. Hoe gaan we daar mee om? Wat betekent archiveren voor al die uiteenlopende informatievormen? Hoe zit het met inzagerecht, correctierecht, het recht vergeten te worden et cetera. Wie heeft welke verantwoordelijkheden? Wie controleert wat en wie? Is het niet verstandig om het daarover eerst met elkaar eens te worden? Dan kunnen we het daarna gaan hebben over de inrichting van zo'n 'nieuw digitaal archief' dat aansluit op een

‘vernieuwde en op hedendaagse informatiestromen ingestoken’ Archiefwet? Zo’n modern kader moet veel meer zeggen over toekomstbestendigheid, compliancy en privacy enzovoorts’

ONRUSTIG

Dick: ‘Als specialisten zijn we met onze opdrachtgevers elke dag bezig met deze materie. Als mensen uit ons vakgebied bedenkingen hebben tegen de manier waarop en het tempo waarin nu de Archiefwet zou moeten worden aangepast, zegt dat toch iets. Dat wij de antwoorden niet direct hebben, geeft eens te meer aan dat de discussie nog lang niet is afgerond, maar dat het wel de verkeerde kant dreigt op te gaan. Misschien om toch maar iets voor elkaar te krijgen? Maar wat je dan voor elkaar krijgt, is gebaseerd op drijfzand en vormt bepaald geen stevig fundament voor een stabiel, helder en toekomstbestendig informatiebeheer. Wetten zijn (nog) niet altijd allemaal in overeenstemming met elkaar. Functies lopen nog langs elkaar heen, zoals de Functionaris Gegevens Bescherming, een archivaris en een IT-beveiliging. Die doen allemaal vanuit hun eigen vakgebied goede dingen, maar er is nog lang geen sprake van een eenduidige en goede afstemming. Er is (nog) geen sprake van een integrale aanpak. Daarmee leg je wel het probleem bij de zorgdragers voor al die te bewaren bescheiden. Zij mogen het uitzoeken. Zo kunnen we de recht- en bewijszoekende burgers toch niet op een goede manier bedienen? Waar blijven die eigenlijk in het hele verhaal?’

WAAROM ARCHIVEER JE?

Basisvraag: waarom archiveer je? Voor verantwoording. Daarin moet je ook moderne ontwikkelingen meenemen maar die moet je dan wel kunnen zien. Annerije: ‘Kijk eens vanaf een hoger abstractieniveau naar wat zich onder jouw ogen afspeelt in

het informatielandschap. Dat vergroot het inzicht en de transparantie. Van daaruit ga je verder werken aan een heldere en transparante manier van informatievastlegging in een geordende structuur. De basis voor een ordelijk archief.’

Dick: ‘Werkelijkheid en wet liggen zo ver uit elkaar dat snel (deel)oplossingen worden aangedragen voor nú. Maar het gaat niet om nú. Het gaat om morgen en later. Vergelijk het maar met het doel om naar 5G te gaan, terwijl we nog de grootste moeite hebben met de overgang van 2G naar 3G. We hebben het al over Blockchain, maar hebben nog geen moderne, volledig digitaal werkende overheid. We leggen een warmtepompinstallatie aan, maar hebben het huis niet geïsoleerd, dus alle warmte vliegt weg... Veel problemen worden echter weg gedefinieerd in plaats van opgelost. Daarnaast mag het ook nog eens (bijna) niets kosten.’

Het goede nieuws is dat een impopulair onderwerp, wat dat is archiveren in de regel, wel volop onder de aandacht wordt gebracht. Annerije: ‘Maar de overheid zou zichzelf eigenlijk opnieuw moeten uitvinden als het gaat om beheer van informatie. Begin met een nieuwe, in deze moderne tijd passende ordeningsstructuur. Breng in kaart welke en hoeveel informatie in al die systemen zit, welke algoritmes waarbij horen, wie wat deelt met wie en wanneer et cetera. Dat is complex, maar daar ligt wel de start voor de oplossing van het probleem.’

‘Kijk eens vanaf een hoger abstractieniveau naar wat zich onder jouw ogen afspeelt in het informatielandschap. Dat vergroot het inzicht en de transparantie.’

Annerije van der Vliet

